

echter meer ge-
t dat ik om het
treur. Ofschoon
niet zoo hinderde
te steken. Maar
je, servet of wat
beest wel weer
k haar manieren
vond, achtte ik
sluipwesp-mede-
omen en subjek-
even karikaturen
hen voelden dat
n gesproken, die
we hem die eeg-
onkelijk en gees-
„ouderling“ was
Maar betrekke-
pCl au sérieux
urs van stijlblo-
aanbieden: de
hoorde de sub-
nee niet zeggen,
ze af en toe
lijk onschadelijk
anders. Tot de
rsonen, tot wie
de vóór hij het
N. R. Ct.“ aan-
artikelen op te
hem niet „mis-
karakter droeg“,
le andere „voor-
ok mogen zijn
tengewoon hoog
stel, dit dunkt
k kan het mij
van de „sluip-
ur ik meen, die
staald. Want ik
n toestand door
ig onzer kerken
r gediend, dat
lad worden be-
l zich door een
angelegenheden,
rdt geoeft op
s. Dat is niets
ze christelijke
oral onze dag-
geduchte con-
zwakken onder
in de liberale
n ingelicht, die
k veel groter
maar alleen.
tegen mij uit,
van „De Tele-
ke-stroomingen“
inisme, dat in
oef U niet te
dig dit is. Ik
inder als vaste
keer ter pro-
threef met mijn
heel niet over
kerken, noemde
t haar midden,
oet het zoeken
ing nooit kan
nond niet door
verkeerde van

wien Turgenj-
ten gewoon uit
zal ook in die
een heel gewoon
ddelijk, wijl het
is de wereld,
eid, dat is die
re Christus van

an Dostojewski
(ik hoop daarop
Mereschkowski
rondslag noemt
est, n.l. de z.g.
tisch, pan-Chris-
handelen. Wij
de behandeling
che literatuur,
te wijzen naar
in de schaduw
teker niet van
ijew.

ostojewski
onoverzienbare
land-zelf, maar
ook van dat

estiek van hem
beuurd, altijd
nash. Zijn wer-
nag ondoenlijk
riften (die dan
t Duitsch niet
handelt hij de
nig moeten ze
genheid, nu we
ij meenen het
n zijne levens-
m zelf ook te
ingen in heel

het vaste medewerkerschap ter voorlichting over
het Gereformeerde kerkelijk leven aan een liberaal
blad. Nu zult Gij mij tegenwerpen: maar ik neem
het toch niet op voor de wijze, waarop Dr v. d.
V. S. dit vervult. Ik heb duidelijk doen hooren,
dat hij zich aan de afspraak van strikt objectieve
voorlichting niet heeft gehouden. Ik heb zelfs open-
lijk verklaard: „wie zijn subjectieve opvattingen
en meeningen (niet) genoeg weet te beheerschen“
de een is meer subjectief aangelegd dan de
ander — behoort zulk een taak liever niet op
zich te nemen“. Volkomen waar. Ik ben er U
ook ten zeerste dankbaar voor. Maar toch, hadt
Gij niet kunnen voorzien, dat aan den eisch van
strikt objectieve voorlichting niet KON worden
voldaan? Gij treedt in Uw artikelen nog al eens
jegens Dr v. d. V. S. op als een man, die zijn
zoon verschoont. Laat ik dat werk nu eens voor
een oogenblik van U mogen overnemen. Dan zou
ik te zijner verontschuldiging willen aanvoeren,
dat het waarlijk niet aan hem ligt, dat zijn voor-
lichting zoo subjectief gehint is. Ieder ander zou
zich aan datzelfde euvel schuldig maken. We zijn
nu eenmaal geen neutrale schepselen. Wij kiezen
steeds partij en onze opinie te verbergen is een
eisch, welken alleen sfinxachtige creaturen kun-
nen nakomen. Tenzij men zich bepaalt tot het
leveren van verslagen en het geven van korte
levensbeschrijvingen ter gelegenheid van jubilea en
van overlijden van bekende persoonlijkheden uit
onzen kring, zal zulk een medewerking per se
subjectief moeten zijn. Die subjectiviteit moge dan
een ander cachet vertoonen dan die van Dr v. d.
V. S., ze bestaat niettemin. Het had mij dan ook
in het belang onzer kerken toegeschenen, indien
Gij Uw advies, indertijd aan Dr v. d. V. S. ver-
strekt, hadt herroepen en hem thans rondweg hadt
geadviseerd zijn medewerkerschap aan de „N. R.
Ct.“ meer te leggen en tevens anderen gewaar-
schuwd het niet over te nemen. In deze heeft m.i.
de „Amsterdamsche Kerkbode“ den juiststen weg
gevozen: laten de liberale bladen, als zij hun lezers
van onze kerkelijke zaken op de hoogte willen
houden, onze bladen citeeren. Nu brengt men daar-
tegen in: dat WIL de liberale pers niet. Die WIL
voorlichting uit de eerste hand. Doch ik vraag:
welert wanneer heeft iemand onzer zich aan den
wil der liberale pers te onderwerpen? De liberale
pers heeft al zoo veel en zoo lang gewild. Ze
wil, dat wij ons zullen laten ringeloozen door „het
denkend deel der natie“. Maar op politiek gebied
zijn haar hooge sprongen gedaan. Zullen we ons
dan op kerkelijk terrein door haar de wet laten
stellen? Wij zij, indien eenig ernstig vast mede-
werkerschap van onzen kant wordt geweigerd
zeven sluipwespjes op ons loslaten erger dan de
eerste, zij ga haar gang. De verantwoordelijkheid
daarvoor rust niet op ons. Zij blameert dan alleen
zichzelf. Mogen wij zoo naïef zijn te gelooven, dat
de liberale pers haar houding tegenover ons wij-
zigen zal? Zie, thans, nu Gij Dr v. d. V. S. eeni-
germate de hand boven het hoofd houdt, heeft
de „N. R. Ct.“ het over „de gezaghebbende stem
van Prof. H. H. Kuyper“. Maar toen Gij en ik
ruim twee jaar geleden bij de „N. R. Ct.“ protes-
teerden, omdat zij naar ons inzicht in strijd met
het persfatsoen had gehandeld, kon zij blijkens
haar klemeerd antwoord geen gezaghebbende
stem bij U onderscheiden. Marx typeerde in de
laatste „Groninger Kerkbode“ den kerknieuws-
redakteur van de „N. R. Ct.“ als „een man zoo
vol vrijzinnigen en modernen hoogmoed als het

zijn oeuvre, ons nu bovenal interesseerd, waarbij een
enkel woord over zijn persoon en leven ook wel niet
achterwege blijven kan, tot goed begrip van het geheel.

Om met het laatste maar te beginnen: hoewel niet
uit de lagere volksklasse afkomstig (zijn vader was
dokter, zijn moeder een koopmansdochter) is hij toch, (de
familie bestond uit man, vrouw en vijf kinderen) in
vrijbekrompen omstandigheden grootgebracht. Bepalend
voor heel zijn werk is: dat hij, van den beginne
af aan, het volk toebehoort, dat volk door en door
kent, in 't bijzonder de meer-ontwikkelden onder de
armen, gelijk men die in de groote steden (hij is geboren
in Moskou) zoo velen vindt. Ondanks het feit, dat hij
al spoedig een beroemd schrijver was, heeft hij nooit
de kunst verstaan rijk te worden, zeker zijn halve
leven lang heeft hij van geleend geld geleefd: hij stierf
in een huis, nauwelijks grooter, dan de enge woning
waarin hij geboren was. Zijn gezicht droeg de duidelijke
sporen van deze omstandigheden, waaronder hij veel
te lijden had. Karakteristiek voorts is voor hem, wat
zijn ouders (naar Prof. Leipoldt in het aangehaalde
opstel leert, aan wien ik deze gegevens ontleen) al
vroeg over hem oordeelden, dat hij n.l. was „het reine
vuur“. Inderdaad, hij is een man, in wien een gewel-
dig, onweerstaanbaar vuur brandt, een in elk opzicht
vurige bovenal. Een echte, geboren dichter zonder twi-
fel ook, al zijn zijn eigenlijke gedichten weinig waard,
hij vond zijn uiting in de roman. Zeer onevenwichtig
daarbij: hij kon heel zijn bezit in een hartstochtelijke
roes verspeelen, om daarna zijn lichtzinnigheid in de
diepste moedeloosheid te berouwen. Ook over zijn eigen
werk kon hij zoo verschillend oordeelen: soms, met
trois „een meesterwerk“, dan weer kon hij er aan
twifelen, of het wel de moeite loonde, dat hij naar
de pen greep. Trouwens, de medicus moet over hem
ook zijn woord spreken: gezond was Dostojewski niet,
als kind leed hij al aan hallucinaties. Hij was buiten-
gewoon prikkelbaar, al spoedig bleek hij te lijden aan
epilepsie, vallende ziekte. Waar die ziekte o.m. gepaard
gaat met geheugenzwakte, begrijpt een ieder, hoezeer

maar eenigszins kan“. Men kan hem geen ongelijk
geven. Maar daarom mogen onze mannen zich aan
den WIL van dien mijnheer ook niets laten gelegen
liggen. Kondt Gij Uw invloed aanwenden om een
vacature in het vaste medewerkerschap aan de
„N. R. Ct.“ te doen ontstaan, ik zou het werkelijk
een zegen achten. En Gij vergeeft mij wel mijn
vrijmoedigheid, wanneer ik meen, dat Uw advies
aan Dr v. d. V. S. bij de beoordeeling van de
gevoerde discussie U meer gebonden heeft, dan Gij
wellicht vermoedt. Uit die gebondenheid kan ik
b.v. alleen verklaren Uw verdediging van Dr v. d.
V. S.'s anonymiteit door te verwijzen naar Uw
eigen positie in „De Heraut“ tijdens de eerste
jaren van Uw redacteurschap.

Daaruit kan ik ook slechts verstaan, dat Gij
blijkbaar zoo moeilijk in mijn gedachtengang kunt
inkomen, wanneer ik verzeker, dat mijn aanval
op den *anonymus* in de „N. R. Ct.“ niet tegen den
persoon van Dr v. d. V. S. gericht was. Gij waart
van den aanvang af „ingewijde“. Ik niet. En nu
kunt Gij U bezwaarlijk voorstellen, in welke positie
ik mij bevond, met welke mogelijkheden ik had
te rekenen, welke overwegingen door mij heen-
gingen. Voor U was die anonymiteit geen anony-
miteit en geen masker. Voor mij wel. En voor
anderen ook. Ik heb er sommigen, die ik als „voor-
aanstaande personen“ beschouw, naar gevraagd,
of zij misschien met zekerheid hebben geweten,
dat Dr v. d. V. S. de Gereformeerde medewerker
was. Van de meesten ontving ik een categorisch
ontkennend antwoord. Daarmee twijfel ik natuur-
lijk niet aan de waarheid van Uw verklaring. In
de verste verte niet. „Vooraanstaande personen“
is nog al een springend begrip. Maar dit volgt eruit,
dat velen, die overigens in het centrum van het
Gereformeerde leven staan, in dezelfde conditie
verkeerden als ik. Waarbij komt — en ik ben
blij, dat Gij U ook in dien geest hebt uitgelaten —
dat ons heele Gereformeerde volk en niet slechts
een paar verkorenen er recht op heeft te weten,
wie de Gereformeerde medewerker van de „N. R.
Ct.“ is. Zoolang het niet algemeen bekend was,
kon hij niet anders dan als *anonymus* worden be-
schouwd en behandeld. En een *anonymus* doet
vrijwillig afstand van zijn persoonlijkheid.

Ik meende deze dingen U eens openhartig te
moeten zeggen.

Ware het niet, dat Gij in „De Heraut“ hadt
aangekondigd, dat Gij niet meer spreken zoudt,
ik zou er nog gaarne het een en ander aan hebben
toegevoegd.

Maar ik eerbiedig in deze Uw besluit ten volle.

De gevoelens jegens U, waaraan ik bij het begin
van mijn „bede“ uiting gaf, zijn bij het sluiten
van deze discussie nog geheel dezelfde.

Mijn dankbaarheid houdt mijn onvoldaanheid
minstens in evenwicht.

Heb ik weleens zekere pijnlijkheid in dit incident
gevoeld, litteekenen blijven er gelukkig niet achter.

En ik vertrouw, dat Gij hetzelfde zult kunnen
getuigen.

Als Gij mij schrijft: „Ik wil liever den strijd
met en naast u voeren dan met u in debat
treden, op hoe hoffelijke wijze ge dit debat ook
hebt gevoerd“, dan richt ik mij met dezelfde
woorden tot U.

Ik hoop, dat dit persdebat het eenige zal blijven
tusschen U en mij.

een man als Dostojewski daaronder (en niet alleen
om die reden natuurlijk) moet hebben geleden. De trak-
ken van zijn uiterlijk dragen ook hiervan de uiterlijke
sporen overduidelijk. Zijn verblijf in Siberië heeft dat
lijden zonder twiifel vergroot, hij zelf heeft gemeend,
dat het daar eerst begonnen is. In zijn werken heeft hij
heel een rij van epileptici ons geteekend (o.a. vorst
Myschkin, in „De Idiot“, degene, in wien Dostojewski
zijn eigen wezen wel het duidelijkst heeft weergegeven).
Tegenwicht tegen dit vreeselijke lijden heeft hem zijn
natuurgevoel gegeven, al zijn er ook trekken in zijn werk,
die naar het tegenovergestelde wijzen. I.e.g. trok het
hem meer naar de menschen, dan naar de natuur-zelf.
Bij voorkeur wendt Dostojewski zich tot die menschen,
die, ook in lichamelijk opzicht, hem nastaan, zoodat
ge in zijn werken zoo'n kolossale hoeveelheid, zieke,
overspannen, hyperzenuwachtige en ook geesteskrake
typen zult aantreffen.

Aanvankelijk bestemd voor den militairen stand, be-
zocht hij ook de militaire ingenieurschool, maar dit
beroep bevestigde hem niet, hij neemt zijn ontslag en
dan verschijnt in 1845 zijn eerste werk, dat een gewel-
digen indruk maakte: „Arme Menschen“. De titel alleen
reeds bewijst, dat hij zich (een heel waagstuk in het
destijdsche Rusland) ook in contact trad met gelijke-
stemden: zijn hoofddoel was, de afschaffing der lijf-
eigenschap, een op zichzelf zeker geen staatsgevaarlijk
doel. Maar, de middelen waarvan hij zich dacht te
bedienen, werden daar wel voor gehouden en zoo werd
hij dan in 1849 met 33 anderen gevangen genomen,
ter dood veroordeeld en eerst op het schavot werd hem
meegedeeld, dat hij gratie gekregen had en tot vier
jaar dwangarbeid in Siberië veroordeeld was. Het zal,
zonder meer, duidelijk zijn, dat dit gebeuren een grooten
invloed op Dostojewski's persoon en inzichten gehad
heeft. Van hieruit wordt verstaanbaar het scherpe oor-
deel, dat Dostojewski velde over de doodstraf, die hij
noemt „een beschimping der ziel“, waarbij men wel
waaninnig worden moet, een straf, die hij veel grooter
acht dan de begane misdaad, een moord b.v.

Reiziger en vragende in Rusland
mijn and en
Rusland en t.w.

— In één nummer.

De lezers zullen mij excuseeren, dat ik het ant-
woord op de beide artikelen van prof. Dr H. H.
Kuyper in één nummer gaf en dat daardoor heel
deze rubriek in beslag wordt genomen.

Dit dacht mij beter, dan dat ik er vervolgartike-
len over schrijf.

Ik zou het mij kunnen begrijpen, dat mijn lezers
naar het einde van de discussie over deze zaak
verlangen.

Doch dat verlangen kan bij hen nimmer zoo
groot zijn als bij mij.

Er zal dan ook heel wat moeten gebeuren, eer
ik in welken vorm ook op deze „bizaken“ terug-
kom. Mijn voornemen is dat nooit te doen.

Doch, force majeure moet altijd voorbehouden.

— Het neoot.

Het is tegenwoordig sterk aan het neoo-en.

Men behoeft daarbij niet te denken aan een
vreemd natuurverschijnsel naast regenen, sneeuwen,
vriezen, dooien.

Maar het ziet op een eigenaardige wijze van
bestrijding, welke zich al meer inburgert en nergens
zoo sterk als bij de Gereformeerde gezindheid.

Men voegt elkander toe: gij zijt neo.

Dat beteekent zooveel als: gij zijt van het spoor
der vaderen afgegleen.

Briefjes met neo-calvinist, neo-Gereformeerd, neo-
Christelijk Gereformeerd worden op elkanders rug
gespeld.

Of we daarmee veel vorderen?

De vraag stellen is haar beantwoorden.

Als ieder eens bedacht, dat niet één richting
precies dezelfde blijft als die zij bij haar oors-
prong was, evenmin als een rivier op haar loop
dezelfde blijft als die zij was toen zij van de
bergen afstroomde, ja, dat zulk een richting daar-
door als een door den dood geteekende veroor-
deeld zou zijn, men zou wat minder haastig zijn
met uitroepen als: neo, neo!

Wanneer wij in waarheid neo, nieuw zijn en
als nieuw geboren kinderkens zeer begeerig zijn
naar de redelijke onvervalschte melk, opdat wij
daardoor mogen opwassen, dan zullen wij inzien,
dat groei gedurig nieuwe ontluiking brengt.

HEPP.

LITERATUUR EN KUNST.

Een nieuw Löns-boek.

Zoo langzamerhand zijn de boeken van den in
den wereldoorlog gevallen Duitschen Schrijver
Hermann Löns in ons land algemeen bekend ge-
worden. In enkele jaren tijds groeide de Löns-
uitgave, die de Uitgever A. G. Schoonderbeek te
Laren ondernam, tot een belangrijke serie uit (er
zijn nu reeds 11 deelen) en allerwege bleek de
stijgende belangstelling op werkelijke sympathie te
berusten.

Ook in ons blad is herhaaldelijk over deze Löns-
boeken gehandeld. Telkens als een nieuw deel ver-
schenen was, hebben we het besproken en het ge-
plaatst in het licht van het geheele Löns-werk,
dat immers populaire, maar toch gewoonlijk artis-
tieke, frissche, vlotte, boeiende behandeling geeft
van natuur-historische stof. Verhalen van jacht-
partijen zonder de geweldenaar van wapens, van
zwerftochten over heivelden en door bosschen, van
dierenleven in klein en groot bestek, vormen den

Dan breekt, naar het uitwendige, wel de zwaarste
periode zijns levens aan: van 1850—54 was hij een
dag en nacht geketende dwangarbeider te Tobolsk. Na-
tuurlijk verlaat hij straks als een in vele opzichten
veranderd mensch zijn gevangenschap. Wie daarvan meer
wil weten, zij verwezen naar zijn: „Uit het Dooden-
huis“, waarin hij verhaalt van al den jammer, mis-
handeling en kwelling in die gruwzame gevangenschap
ondervonden en van nabij aanschouwd. Dan wordt hij
ingelijfd in het Siberische regiment, waarin hij, als
gemeen soldaat, moet dienen, van 1854—59, in '56
wordt hij officier, in '57 treedt hij voor de eerste maal
in den echt, in '58 wordt hij ontslagen, in verband
met zijn ziekte, in '59 mag hij naar Rusland weerkeeren
en gaat naar St. Petersburg. In '64 sterft zijn vrouw
en geraakt hij, finantieel, in grooten nood, welke toe-
stand verbeterde, toen hij in '67 hertrouwde met een
jonge vrouw, die hem hielp bij zijn werk als stenograaf,
maar ook bleek te kunnen huishouden en sparen. Ze
reizen van '67—71 in Rusland, waarbij Dostojewski
de gelegenheid had, menschen van de meest verschillen-
den aard te leeren kennen, wat zijn fantasie dreef tot
werkzaamheid. Zijn laatste tien levensjaren bracht hij
in Petersburg door, dan heeft hij het, mee dank de
zorgen van zijn vrouw, beter. Nog bij zijn leven is
Dostojewski door zijn volk erkend als een der grootsten.

28 Januari 1881 sterft hij en wordt dan als een
heilige begraven, onder een geweldig oerbetoon, zelfs
van het keizerlijke hof.

1) Dörfling en Franke, Leipzig, 1913.

2) Veel van zijn werk is ook in het Hollandsch vertaald,
ik noem: Vaders en Zonen, Eerste Liefde, Als leeuwwateren,
Het onbetreden land, etc.

3) Mit 11 Porträts, 1919, R. Piper en Co. Verlag, München.

4) Russische Roman, vertaling van A. van den Hoek, Am-
sterdam. Uitgave van A. Rossing, 1887.

5) Ik ken dit alleen in het Duitsch onder den titel: „Me-
moiren aus einem Totenhaus“. Aus dem Russischen überetzt
von Hans Moser. Leipzig, Druck und Verlag von Philipp
Reclam Jan. (z. 1).